

ZEMLINSKÉHO KVARTETO / ZEMLINSKY QUARTET

Účinkující / Performers

František Souček – 1. housle / 1st violin

Petr Střížek – 2. housle / 2nd violin

Petr Holman – viola

Vladimír Fortin – violoncello / cello

5. 11. 2022 15 h Vila Löw-Beer, Brno /
3 p.m. Vila Löw-Beer, Brno

Program

Leoš Janáček

Smyčcový kvartet č. 1,
z podnětu Tolstého Kreutzerovy sonáty

1. Adagio – Con moto
2. Con moto – Vivo – Andante
3. Con moto (allegro) – Più mosso

Henrik Górecki

Quasi una fantasia, op. 64

1. Largo sostenuto – Mesto
2. Deciso – Energico: Furioso
3. Arioso – Adagio cantabile
4. Allegro – Sempre con Grand

Přestávka

Petr Iljič Čajkovskij

Smyčcový kvartet č. 3 es moll, op. 30

1. Andante sostenuto – Allegro moderato
2. Allegretto vivo e scherzando
3. Andante funebre e doloroso, ma con moto
4. Allegro non troppo e risoluto

Programme

Leoš Janáček

Quartet inspired by L. N. Tolstoy's
"Kreutzer Sonata", JW VII/8

1. Adagio – Con moto
2. Con moto
3. Con moto – Vivo – Andante
4. Con moto (allegro) – Più mosso

Henrik Górecki

Quasi una fantasia, op. 64
(String Quartet No. 2)

1. Largo sostenuto – Mesto
2. Deciso – Energico: Furioso
3. Arioso – Adagio cantabile
4. Allegro – Sempre con Grand

Intermission

Pyotr Ilyich Tchaikovsky

String Quartet No. 3 in E-flat minor, op. 30

1. Andante sostenuto – Allegro moderato
2. Allegretto vivo e scherzando
3. Andante funebre e doloroso, ma con moto
4. Allegro non troppo e risoluto

Henrik Górecki (1933–2010) se spolu s Witoldem Lutosławským a před dvěma lety zesnulým Krzysztofem Pendereckým řadí k předním představitelům polské hudební avantgardy. Górecki se soudobým novátorským směřům věnoval především v padesátých a raných šedesátých letech, kdy se nechával inspirovat zejména serialismem, témbrovou hudbou a také goralským folklórem. V následujících dekádách pak začal tíhnout k melodičnosti a navracer se spíše k tradičním kompozičním postupům a formám, které však naplňoval neobyčejně originálním obsahem a snadno postřehnutelnou harmonickou vynalézavostí. Pro mnohé z Góreckého skladeb je typické tvrdošíjně opakování některých frází, jež jeho dílo přibližuje minimalismu. Ve svých duchovních písničkách, které komponoval spíše z vnitřních pohnutek než pro veřejné provozování, navazoval rovněž na hudební tradice římskokatolické církve. Pozornost milovníků soudobé hudby na sebe upoutal především *Symfonií č. 3* z roku 1976 se sopránovým sólem. Život tohoto skladatele je spjat s hornoslezskými Katovicemi, kde studoval na hudební akademii, později na této škole učil a zastával i funkci rektora, kterou však vinou neshod s polským komunistickým režimem brzy opustil.

Skladba s názvem *Quasi una fantasia, op. 64* vznikla v roce 1991. Jde o Góreckého v pořadí druhý smyčcový kvartet. Jeho název odkazuje na proslulou kompozici pro sólový klavír Ludwiga van Beethovena známou především jako *Měsíční sonáta*. Pozorný a poučený posluchač však v tomto dynamicky výrazně odstíněném díle najde další reference na Beethovenovu tvorbu a možná též odhalí náznak vánoční písně *Tichá noc* v samém závěru skladby.

K napsání svého prvního smyčcového kvartetu přistoupil Leoš Janáček (1854–1928) až v roce 1923, tedy jako vyzrálý skladatel na prahu sedmdesátky. Pravdou je, že se už v roce 1880 v době studií ve Vídni pokusil o komponování stejné formy, avšak toto jeho dílo se nám do dnešních dob bohužel nedochovalo. Kvartet *Kreutzerova sonáta* byl inspirován dřívější četbou stejnojmenné povídky ruského literáta Lva Tolstého, kterou spisovatel vytvořil pod dojmem Beethovenovy sonáty pro housle a klavír, jež v názvu nese rovněž přívlastek

„Kreutzerova“. Došlo tu tedy k jakési meta-inspiraci, kdy jisté hudební dílo bylo podnětem ke stvoření povídky a tento slovesný útvar zase inspiroval jiného skladatele ke vzniku odlišného uměleckého opusu. Zmíněná Tolstého povídka o tragickém osudu ženy, která je ovládána svým manželem, zaujala Janáčka již v letech 1908–1909, kdy pod jejím dojmem vznikalo *Trio pro housle, violoncello a klavír*. Tato skladba se nám však rovněž nezachovala. Existují ovšem domněnky, že mezi oběma díly lze hledat jisté souvislosti, neboť z někdejšího tria údajně přešlo do pozdějšího kvartetu hned několik hudebních myšlenek. Janáčkův první kvartet (který skladatel mimochodem napsal za pouhých devět dnů) je zářným příkladem skladatelova originálního modálního myšlení. Vyznačuje se pozoruhodně propracovanou motivickou prací, která je patrná ve všech čtyřech větách. Skladba neotřelým způsobem řeší formální strukturu. Nabízí rovněž řadu kontrastů v tempech a náladách, jež oscilují mezi čistým lyrismem a vypjatým dramatismem.

Nejvýznamnější z ruských hudebních romantiků Petr Iljič Čajkovskij (1840–1893) studoval v Petrohradu právnickou školu; jeho srdce a nesporný talent jej však neustále táhly k hudbě. Vykonával místo právníka ve státních službách, ovšem záhy se začal vzdělávat u Antona Grigorjeviče Rubinštejna na petrohradské konzervatoři. Po absolutoriu nastoupil na základě doporučení svého učitele jako pedagog na konzervatoř v Moskvě, kterou vedl Rubinštejnův bratr Nikolaj. Učitelské působení ovšem Čajkovskému nepřinášelo radost, bylo pouze prostředkem materiálního zajištění začínajícího skladatele, který na zasloužený úspěch teprve čekal. Od roku 1876 mu však finanční podpora mecenášky Naděždy Filaretovny von Meck umožnila, že se mohl plně věnovat kompozici i provádění svých děl. V této době vznikly Čajkovského nejslavnější kompozice, kterými si brzy vydobyl uznání v Rusku i v Evropě: balety *Labutí jezero* (1876), *Šípková Růženka* (1889), opery *Evžen Oněgin* (1878), *Píková dáma* (1890) a řada dalších orchestrálních, komorních i vokálních děl. Čajkovskij navštívil se svými skladbami opakovaně i Prahu (1888, 1892), kde se spřátelil se svým vrstevníkem Antonínem Dvořákem. Labutí

písní skladatele je *6. symfonie* zvaná *Patetická*; týden po její premiéře zemřel podle oficiální zprávy na cholera. V souvislosti s jeho smrtí se však také mluví o vynucené sebevraždě, která měla zabránit prozrazení údajné Čajkovského homosexuality.

Smyčcový kvartet č. 3 es moll, op. 30 je posledním Čajkovského dílem pro smyčcové kvarteto. Byl zkomponován roku 1876 a pro domácího posluchače není bez zajímavosti, že byl věnován památce českého houslisty Ferdinanda Lauba, který rok před tím zemřel. Tento virtuos působil (stejně jako Čajkovskij) coby pedagog na moskevské konzervatoři a Petr Iljič jej údajně označoval za nejlepšího houslistu své doby. Třetí ze smyčcových kvartetů potvrzuje skladatelovu pověst výrazného melodika a vroucího lyrika. Světová premiéra tohoto díla se uskutečnila 30. března 1876. Skladbu tehdy zahrálo kvarteto, v němž se partu prvních houslí zhostil zeť Ferdinanda Lauba a zároveň jeho nástupce na postu profesora moskevské konzervatoře, český houslista Jan Hřímalý.

Petr Ch. Kalina

Henrik Górecki (1933–2010) is one of the leading representatives of the Polish musical avant-garde, together with Witold Lutosławski and Krzysztof Penderecki, who died two years ago. Górecki devoted himself to contemporary innovative trends mainly in the 1950s and early 1960s, when he was inspired mainly by serialism, timbre music and goral folklore. In the following decades he began to gravitate towards the melodic and returned to traditional compositional methods and forms, which he filled with unusually original content and easily perceptible harmonic inventiveness. Many of Górecki's compositions are characterised by a stubborn repetition of certain phrases, which brings his work closer to minimalism. In his sacred songs, which he composed more from inner motives than for public performance, he also drew on the musical traditions of the Roman Catholic Church. The attention of lovers of contemporary music was attracted especially by his *Symphony No. 3* from 1976 with a soprano solo. The composer's life is linked to Upper Silesia's Katowice, where he studied at the Academy of Music, later taught at the school and held the post of rector, which he soon left due to disagreements with the Polish communist regime.

The composition entitled *Quasi una fantasia, Op. 64* was written in 1991. It is Górecki's second string quartet. Its title refers to Ludwig van Beethoven's famous composition for solo piano, known primarily as the *Moonlight Sonata*. However, the attentive and informed listener will find further references to Beethoven's work in this dynamically distinctly shaded work and may also discover the title of the Christmas song *Silent Night* at the very end of the piece.

Leoš Janáček (1854–1928) did not write his first string quartet until 1923, i.e. as a mature composer on the verge of his seventies. It is true that in 1880, while studying in Vienna, he attempted to compose the same form, but unfortunately this work has not survived. The quartet *Kreutzer Sonata* was inspired by an earlier reading of the Russian writer Leo Tolstoy's short story of the same name, which the writer created under the impression of Beethoven's sonata for violin and piano, which also bears the title "Kreutzer".

Thus, there was a kind of meta-inspiration, where a certain musical work was the impetus for the creation of a short story, and this verbal formation in turn inspired another composer to create a different artistic opus. The aforementioned Tolstoy's story about the tragic fate of a woman who is dominated by her husband caught Janáček's attention as early as 1908–1909, when the *Trio for Violin, Cello and Piano* was written under its influence. However, this composition has not been preserved either. There are, however, suggestions that some connections can be found between the two works, as several musical ideas are said to have passed from the former trio to the later quartet. Janáček's first quartet (which, incidentally, the composer wrote in just nine days) is a shining example of the composer's original modal thinking. It is characterized by remarkably elaborate motivic work, which is evident in all four movements. The composition addresses the formal structure in a novel way. It also offers many contrasts in tempo and mood, oscillating between pure lyricism and intense drama.

The most important of the Russian musical romantics Pyotr Ilyich Tchaikovsky (1840–1893) studied in St. Petersburg at a law school; but his heart and undeniable talent drew him constantly to music. He worked as a lawyer in the state service, but soon began to study under Anton Grigorievich Rubinstein at the St. Petersburg Conservatory. After graduation, on the recommendation of his tutor, he joined the conservatory in Moscow, which was run by Rubinstein's brother Nikolai. Teaching did not bring Tchaikovsky joy; it was only a means of providing material support for the budding composer, who was still waiting for his well-deserved success. From 1876, however, the financial support of his patron Nadezhda Filaretovna von Meck enabled him to devote himself fully to the composition and performance of his works. It was during this period that Tchaikovsky's most famous compositions were written, which soon won him recognition in Russia and Europe: ballets *Swan Lake* (1876), *Sleeping Beauty* (1889), operas *Eugene Onegin* (1878), *The Queen of Spades* (1890) and many other orchestral, chamber and vocal

works. Tchaikovsky repeatedly visited Prague with his compositions (1888, 1892) and he became friends with his peer Antonín Dvořák. The composer's swan song is the *Symphony No. 6* called *Pathétique*; a week after its premiere he died of cholera, according to the official report. In connection with his death, however, there is also talk of a forced suicide to prevent the disclosure of Tchaikovsky's alleged homosexuality.

String Quartet No. 3 in E flat minor, Op. 30 is Tchaikovsky's last work for string quartet. It was composed in 1876 and for the domestic listener it is not without interest that it was dedicated to the memory of the Czech violinist Ferdinand Laub, who had died the year before. This virtuoso worked (like Tchaikovsky) as a teacher at the Moscow Conservatory, and Pyotr Ilyich reportedly described him as the best violinist of his time. The third of the string quartets confirms the composer's reputation as an expressive melodist and fervent lyricist. The world premiere of this work took place on 30 March 1876. The composition was then performed by a quartet in which the first violin part was played by Ferdinand Laub's son-in-law and his successor as professor at the Moscow Conservatory, the Czech violinist Jan Hřímálý.

Petr Ch. Kalina

Zemlinského kvarteto / Zemlinsky Quartet

Zemlinského kvarteto již od svého založení v roce 1994 navazuje na bohatou tradici české kvartetní školy. Zvítězilo na mezinárodní soutěži smyčcových kvartet v Bordeaux (2010), je laureátem Pražského Jara a mezinárodních soutěží smyčcových kvartet v kanadském Banffu a v Londýně, kde zároveň získalo Cenu publika. Zvítězilo i na dalších kvartetních soutěžích (Beethovenův Hradec, New Talent Bratislava, soutěž Nadace B. Martinů Praha). V roce 2005 byla souboru udělena Cena Českého spolku pro komorní hudbu a v roce 2009 cena Nadace Alexandra Zemlinského ve Vídni. V sezóně 2016/17 bylo Zemlinského kvarteto rezidenčním souborem Českého spolku pro komorní hudbu.

Kvarteto vystoupilo v rámci svých turné již na čtyřech kontinentech. Jeho repertoár zahrnuje více než 350 děl předních českých i světových skladatelů. Po úspěchu prvních dvou CD s českou hudbou podepsalo Zemlinského kvarteto exkluzivní nahrávací kontrakt s francouzskou firmou Praga Digitals. Pro ni natočilo celkem devatenáct titulů včetně kompletních smyčcových kvartetů A. Dvořáka nebo kompletního díla pro smyčcové kvarteto A. Zemlinského. Sada čtyř CD s Dvořákovou ranou kvartetní tvorbou získala prestižní francouzské ocenění „Diapason d'Or“. Soubor také vytvořil množství nahrávek pro Český rozhlas.

Během studií na pražské konzervatoři a na AMU v Praze soubor vedli členové renomovaných českých komorních těles – Kvarteta hl. m. Prahy, Talichova a Kocianova a Pražákova kvarteta, později pak soubor studoval u legendárního pedagoga a primária LaSalle Quartet Waltera Levina. V letech 2006–11 členové Zemlinského kvarteta působili jako asistenti na Musikakademie Basel (Švýcarsko), pedagogicky i organizačně se podíleli na Mezinárodní hudební akademii v Plzni (2005–2010) a v rámci svých turné vedou mistrovské kurzy pro studenty všech věkových kategorií. F. Souček a P. Holman jsou též profesory Pražské konzervatoře.

Zemlinsky Quartet has been following the rich tradition of the Czech quartet school since its foundation in 1994. The quartet won the International String Quartet Competition in Bordeaux (2010), was a laureate of the Prague Spring Festival and international string quartet competitions in Banff, Canada and London, where it also won the Audience Award. It has also won other quartet competitions (Beethoven's Hradec, New Talent Bratislava, Bohuslav Martinů Foundation Competition Prague). In 2005, the ensemble was awarded the Czech Chamber Music Association Prize and in 2009 the Alexander Zemlinsky Foundation Prize in Vienna. In the 2016/17 season the Zemlinsky Quartet was the ensemble in residence of the Czech Chamber Music Society.

The quartet has toured on four continents. Its repertoire includes more than 350 works by leading Czech and international composers. After the success of their first two CDs of Czech music, the Zemlinsky Quartet signed an exclusive recording contract with the French company Praga Digitals. It has recorded a total of nineteen titles for the orchestra, including complete string quartets by Dvořák and a complete work for string quartet by Zemlinsky. A set of four CDs with Dvořák's early quartet works won the prestigious French award "Diapason d'Or". The ensemble has also made a number of recordings for Czech Radio.

During his studies at the Prague Conservatory and the Academy of Performing Arts in Prague, the ensemble was led by members of renowned Czech chamber ensembles – the Quartet of the Capital City of Prague, the Talich, Kocian and Pražák Quartets, and later the ensemble studied with the legendary teacher and principal of the LaSalle Quartet Walter Levin. In 2006–11, members of the Zemlin Quartet worked as assistants at the Musikakademie Basel (Switzerland), participated in the International Music Academy in Pilsen (2005–2010) as tutors and organizers, and lead master classes for students of all ages during their tours. F. Souček and P. Holman are also professors at the Prague Conservatory.

